

Obytné stavby doby bronzové ve střední Evropě

Vypracoval: Petr Kratochvíl
Učo: 413480

Historie bádání:

Nákolní stavby známé ze **Švýcarska** již v polovině 19. století. Objeveny v důsledku poklesu hladiny tamních jezer.

Objev první **kulové jamky** na konci 19. století a publikovaný v roce 1909. Do 40. let 20. století často spojované se zahluobenými objekty, a tak interpretovány jako části obytných jam. Tato interpretace pramenila z absence větších plošných odkryvů.

Po válce se problematikou staveb starší doby bronzové zabírala **I. Plainierová**. Až do poloviny 90. let nebyly známé obytné stavby z období střední doby bronzové. To změnil až výzkum publikovaný **M. Bémem** v **Olomouci – Slavoníně**.

Stavitelstvím doby popelnicových polí se zabýval **M. Slabina**, avšak pouze okruhem hornodunajským.

Popis a rozdělení zdrojů poznání:

Primární zdroje: Jde o přímé pozůstatky obydlí odhalené archeologickým výzkumem. Obsahují nejmenší míru zkreslení, ale záleží na způsobu odkryvu, a na kvalitě dokumentace.

K primárním zdrojům patří: a) základy staveb
b) podlahy a podlaží
c) stěny stavby
d) konstrukce střechy

a) **Základy staveb:** pro naše prostředí je nejtypičtějším reliktem základů **sloupová nebo kulová jamka/jáma**. Podle P. Vařeky je kůl stavební prvek, který se do země zapouští bez vykopání předchozí jámy, naopak pro sloup je nutné vykopat jámu a následně sloup do ní zasadit a upěchovat půdou.

Hloubku jam nelze s přesností ve většině případů určit, protože neznáme úroveň tehdejší podlahy.

Druhým reliktem jsou **základové pasy**. Nejsou tak časté. V archeologické situaci představují obvykle několik desítek cm široké a hluboké pásy barevně odlišné od okolní půdy.

Tvořili základ pro hustě vedle sebe stavěné sloupy nebo se do nich uložil vodorovně trám, který sloužil pro zasazování dalších konstrukčních prvků.

b) **Podlahy a podlaží:** často přepokládaný udusaný a začistění povrch **podlahy** se nedochovává, nebo se ho nepodaří zachytit. V archeologických pramenech jsou již od neolitu známé podlahy z **dusané lepenice** známé z tellových lokalit. Tato konstrukce se sestává z vrstvy hlíny promísené s plevami nanesené buď rovnou na zarovnaný povrch nebo na dřevěnou konstrukci.

Doklady **staveb s patrem** jsou velmi vzácné. Znám je dům z vrstvy 4 tellu Túrkeve – Terchalom ze starší doby bronzové. V destrukci tohoto domu byla objevena rovnoběžná prkna z čehož autoři usuzují že se mohlo jednat u půdu.

c) **Stěny stavby:** stěny stavby lze rozdělit na **skeletové a blokové**. Základem skeletové stěny je nosná kostra ze svislých vodorovných popřípadě šikmých prvků, která se staví jako první, zatímco výplň vzniklých polí se hotoví později a je nenosná.

Mezi skeletové stěny řadíme konstrukce: **sloupové, drážkové, stěnýřové, hrázděné**.

Nejběžnějším dokladem podoby stěn v našem prostředí jsou otisky výpletů v mazanici.

Hmotu **blokové stěny** nelze rozdělit, proces výstavby je jednofázový a zatížení přenáší všechny části stěny stejnou měrou.

Konstrukce blokových stěn jsou: **srubové, hliněné**.

d) **Konstrukce střechy:** doklady konstrukce střechy jsou mizivé. Střecha se skládá z hlavní **nosné konstrukce a střešního pláště**. Za nejběžnější konstrukci se považuje konstrukce **sochová**. Příným dokladem jsou nálezy soch z promáčených lokalit. Na našem území jsme odkázáni pouze na studium sloupových jam v podélné osy staveb.

Co se týče **krytiny** je nejčastěji uváděna **došková krytina**. Za Švýcarska máme doloženy i **šindele** z pozdní doby bronzové.

Sekundární zdroje: prameny, které podávají nepřímé, i když autentické svědectví o konstrukci obytných staveb.

Mezi tyto prameny řadíme: **stavby jiného než obytného účelu, ikonografické prameny (plastika, malba, rytina)**.

U pozůstatků neobytných staveb sice víme, že lidé danou konstrukční techniku znali, ale nevíme, jestli byla využita i na stavbu obytných domů.

Terciární zdroje: mezi ty to prameny patří poznatky z **experimentální archeologie a etnografie**.

Tendence stavitelství v době bronzové:

Starší doba bronzová: nálezy unětické kultury reprezentuje **Březno u Loun, velmi dlouhé domy**, většina domů má v podélné ose řadu sloupových jam, která se interpretuje jako řada hřebenových soch. Předpokládá se střecha sedlová, nebo valbová s hřebenovou vaznicí, orientace V-Z. Podle půdorysu se I. Pleinerová domnívá, že konstrukce domu byla dvouloďná, avšak v jeho západní části se objevuje trojlodní konstrukce. Výplet stěn tvořilo pletivo s výmazem, ale není známo mnoho nálezů mazanice.

V nejmladším úseku starší doby bronzové se setkáváme s jevy, které pocházejí z jižních a východních oblastí. Svědčí o tom změna způsobu sídlení určité části obyvatel. Oproti předešlému období zjišťujeme dvojí druhy sídel: osady **tradičního vesnického charakteru** a výšinná hrazená sídliště s **pravidelně upořádanou zástavbou**.

Střední doba bronzová: tuto etapu nejlépe reprezentuje **Olomouc – Slavonín**. Výzkum této lokality odhalil půdorysy domů, které svými rozměry patří k **dlouhým domům sloupové konstrukce**.

Vedle těchto staveb se zde objevilo i sedm s **obvodovým žlabem**, lemovaným po celé délce hustě řazenými sloupovými jámami. Tyto sloupové jámy tvořily základ pro nosnou konstrukci, a obvodový žlab je pozůstatkem nenosné výplně stěn.

Mladší doba bronzová: v Evropě se rozšiřuje komplex popelnicových polí. Nejnovější nálezy dosud nejsou zpracované.

Ze **středodunajského okruhu** je známa lokalita **Lovčičky – Žleby** náležící velatické kultuře. Díky odkryvu velké části sídliště je možné uvažovat o povaze zástavby.

Lužický okruh reprezentují dvě lokality a to **Turnov – Maškovy zahrady** a **Pravy u Chlumce nad Cidlinou**. Na obou lokalitách jde zatím o stavby sloupové konstrukce, obdélníkového půdorysu, vymezené sloupovými jámami nebo žlaby.

Na území Slovenska vyniká úplností dochování i podrobností výzkumu hradisko u **Zemianského Podhradí**. Na této lokalitě bylo zachyceno 10 půdorysů staveb uspořádaných v řadě podél hradby o rozměrech 630 – 600 x 450 – 490cm.

Pozdní doba bronzová: uvádí se, že v pozdní době bronzové povrchové stavby vytlačují stavby zahloubené. Tento posun se spojuje s doloženým zhoršením klimatu. V posledních letech se zdá, že tento trend zahloubených objektů nastupuje již v mladší době bronzové.

Z konstrukce objektů známe pouze sloupové jámy v zahloubeném prostoru nebo okolo něj. **Dominaci** zemnic ve stupni HB – HC je nutné **brát s rezervou**.

Závěr:

Pravěké stavitelství, pokud jde o konstrukce, je systémem skládající se z **nejjednodušších a nejzákladnějších prvků**, které byly v naprosté většině k dispozici již od počátku stavební tradice ve starším neolitu a pouze se různě kombinovaly v závislosti na přírodních a kulturních faktorech.

Pravěké stavitelství až na výjimky nevykazuje vazby na archeologické kultury v obvyklém taxonomickém smyslu - **určující byla regionální tradice**.

Použitá literatura:

Bláhová – Sklenářová, Z. 2012: Obytné stavby doby bronzové – otázky stavebního a konstrukčního vývoje, Praehistorica XXX/2. Praha.